

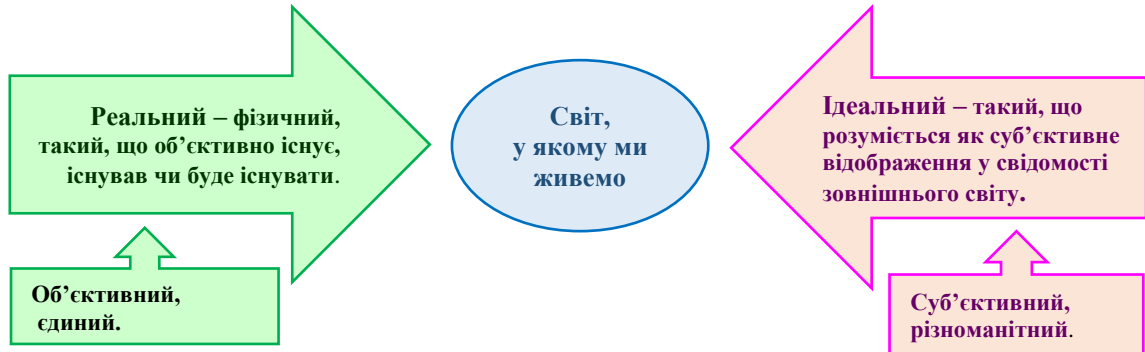
Розділ I
Мова і право: питання співвідношення

Лекція 1

1.1 Мова як ідеальне відображення реального світу.

Світ, у якому ми живемо, умовно поділяється на **реальний** та **ідеальний** (таб.1).

Таблиця 1

Отже, **фізичний** світ – об'єктивний, єдиний і побудований за єдиними законами. А **ідеальний** – суб'єктивний, тому ідеальні картини реального світу, які він створює, є різноманітними, оскільки в процесі їх утворення беруть участь багато зовнішніх чинників, які й зумовлюють формування окремих *ідеальних парадигм*. **Парадигма** (грец. "приклад", "взірець") – багатозначне поняття, що залежить від контексту. Парадигма визначається і як сукупність загальнотеоретичних основ науки, і як система понять і уявлень, що властиві певному періоду розвитку науки, культури, цивілізації. У мовознавстві це вся сукупність форм слів, що утворюють *лексему*, тобто, *слово як самостійну значеннєву одиницю*. І тут надзвичайно важливу роль відіграє мова, звуки якої, що існували як засіб вираження емоцій, поступово перетворилися на засіб позначення речей, їх властивостей і відношень і стали виконувати функцію навмисного повідомлення. Отже, мова є однією із *сигнальних систем*.

Сигнальна система – це система умовно-рефлекторного та безумовно-рефлекторного зв'язку вищої нервової системи тварини й людини. Людина має дві сигнальні системи (таб.2).

Таблиця 2

Перша сигнальна система – це сукупність нервових зв'язків, які виникають у головному мозку при безпосередньому впливі чинників зовнішнього та внутрішнього середовища на

рецептори. Вона ґрунтується на безумовно-рефлекторних зв'язках і є основою безпосереднього відтворення об'єктивної дійсності у формі відчуттів і сприймання як людини, так і тварини. **Друга сигнальна система** – це сукупність умовних рефлексів, що виробляються як реакція на слова й позначені ними поняття. Отже, **слово** – це сигнал, дія якого визначається смисловим значенням і його зв'язком із певними предметами та явищами навколишнього середовища.

У людини обидві системи функціонують у постійній взаємодії, що дало їй можливість відображати світ в узагальненій формі **мовних знаків**. Таким чином, людина набула здатності знати те, що безпосередньо сама могла не відчувати, бо мова внесла новий принцип у роботу центральної нервової системи і стала потужним засобом розвитку людської свідомості. У людини виник принципово новий тип психічного розвитку і саме із цими властивостями мови пов'язані слова німецького філософа, засновника сучасної лінгвістичної філософії Мартіна Гайдеггера проте, що сутність людини виявляється у мові.

Отже, **мова – це основний засіб передачі будь-якої інформації, що становить певне поєднання знаків, символів, кодів тощо.**

Крім того, мова – теж **код**, який у свою чергу розуміється як система символів для передавання, обробки й зберігання (запам'ятовування) різної інформації або як ключ до способу шифрування чи розшифрування тексту. **А слово** (найменша значеннєва одиниця мови) – це знак, що містить інформацію, і цей знак має зазвичай звукову, письмову або мисленнєву форму. Тому відповідно до цього мова є зовнішньою формою для будь-якого можливого змісту, тобто, вона забезпечує об'єктивацію не якоїсь окремої думки, а всіх думок.

Мова реалізується в мовленні, що є процесом її відтворення. За словами англійського філософа 17 ст. й прихильника школи суспільного договору Томаса Гоббса, головним призначенням мовлення є трансформація "потягу з наших думок" у "потяг слів". Декількома роками пізніше цю думку продовжив інший відомий англійський просвітитель Джон Локк, вказавши, що непростим, але необхідним завданням є подолання притаманної мові неоднозначності, що надасть можливість розглядати мову як чудовий зв'язок, який тримає суспільство разом, а також спільний канал, за допомогою якого передаються знання від однієї людини до іншої, від нинішнього покоління до наступного. Таким чином, тут мова реалізує одні зі своїх найважливіших функцій – комунікативну, номінативну, ідентифікаційну та гносеологічну.

Комунікативна функція мови полягає в тому, що вона є головним засобом спілкування і забезпечення інформаційних процесів у суспільстві. І як головний засіб спілкування мова обслуговує всі сфери суспільно-політичного, офіційно-ділового, наукового та культурного життя. Без мови людське існування неможливе, а без спілкування не може бути і суспільства. Без мови не може бути і мислення, тобто розуміння людиною дійсності і себе в ній. Мова привчає людину до аналізу її власних думок та сприяє пізнанню нею самої себе, привчає послідовно мислити, адекватно розуміти себе та інших людей. Тому мовознавство нерозривно пов'язане з логікою і особливо важливе для будь-яких спеціальностей, які мають багато справ з абстракціями.

Абстракція (лат. "відокремлення") – це форма відображення в людській свідомості предметів і явищ об'єктивної дійсності та мислене відокремлення від їхніх властивостей й утворення в процесі абстрагування таких понять, що відображають лише найістотніші властивості, зв'язки та відношення досліджуваних явищ. Тобто, абстракція – це **форма мислення**. Наукові абстракції бідніші, ніж конкретність явищ, що вивчаються, але вони глибше проникають у їхню сутність, відображення якої, її глибина й повнота досягається в системі наукових абстракцій – теорії, істинність якої перевіряється практикою.

Завдання: прочитати за підручником ст. 8 – 10

<https://www.businesslaw.org.ua/wp-content/LM-2015.pdf>

Розділ I
Мова і право: питання співвідношення

Лекція 2

1.2. Терміносистеми як особливий прояв функціонування мови.

Особливим проявом функціонування мови є *терміносистеми*, які через відносну закритість термінологічного поля і його співвіднесеність з певною сферою людської діяльності складаються з відносно легко встановлюваної кількості *номінативних одиниць*.

Номінативні одиниці формуються в процесі номінації, оскільки мова виконує номінативну функцію, яка полягає в тому, що все пізнане людиною отримує від неї свою назву й тільки так існує у свідомості. **Номінація** (лат. "називання") - створення мовних одиниць із номінативною функцією, які служать для найменування чи виділення фрагментів дійсності і формування понять про них у формі слів, словосполучень, речень, фразеологізмів, котрі й стають номінативними одиницями мови. Отже, відбувається процес "лінгвізації" дійсності.

Професійне мовлення вимагає однозначності тлумачення основних понять, зафіксованих у термінах. Це основа наукової мови. **Термін** – це слово або словосполучення, що чітко й однозначно позначає наукове чи спеціальне поняття. Поняття лише додається до терміна, а яке саме поняття вкладає в той чи інший термін, про це домовляються фахівці відповідної галузі.

Терміни мають свої характерні ознаки (таб.1):

Таблиця 1.

Уся множина термінів має дві складові частини (підмножини) – це термінологія й терміносистема (таб.2)

Таблиця 2.

В основі терміна лежать загальні й абстрактні поняття, які ґрунтуються на специфічно реформованій реальності, яка поглиблена науковим знанням, вольовим фактором, розвитком творчих, естетичних та інших потреб, пов'язаних із різними формами прояву культурного життя і діяльності людей, включаючи й правові регулювання суспільних відносин.

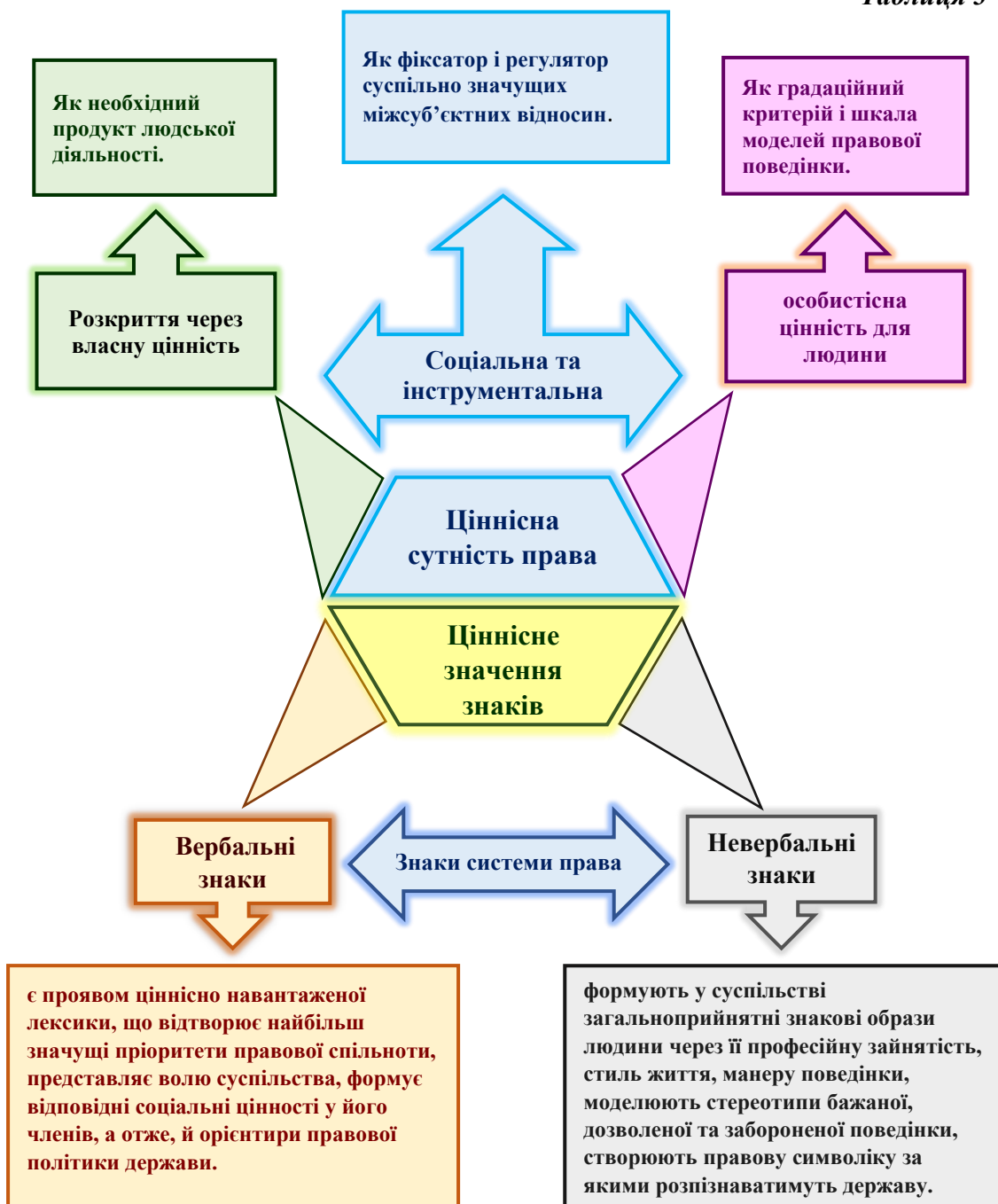
Право за своїм походженням пов'язане з мовою – воно об'єктивується (тобто, втілюється у формах та образах) в мові та через мову пізнається, тому у сфері правових відносин існує *особлива*

мова як знакова система, що служить засобом прояву думок, передачі правової інформації та професійного спілкування юристів. Ця *знакова система* називається **мовою права або юридичною мовою**, що включає в себе спеціальні юридичні терміни, які мають особливий правовий зміст. У межах цієї системи визначають дві семантичні категорії: висловлювання, імена (загальні, одиничні, абстрактні, конкретні) та юридичні терміни ("право", "закон", "правопорушення", "злочин", "покарання" і т. д.), які мають специфічний зміст і предметно-галузеве значення. Що стосується національної юридичної терміносистеми, то вона співвіднесена з правовою системою України та визначається як **субмова**(*тобто, фахова мова*), що відтворює активні процеси й тенденції до створення правової системи європейського зразка.

Якщо розглядати **право як специфічну знакову систему**, що складається з **вербальних**(*мовних*) і **невербальних**(*немовних*) правових знаків(наприклад: ключові слова, образи тощо), котрі функціонують у певному соціокультурному просторі, то ці знаки будуть демонструвати чітку **соціально-ціннісну детермінованість**(*тобто, зумовленість*) цієї системи. У чому ж полягає соціально-ціннісна зумовленість цієї системи? А в тому, що основним джерелом надходження і формування таких правових знаків є соціум! Отже, право має соціально-ціннісну зумовленість, а суспільство – праву.

Яке ціннісне значення мають вербальні й невербальні знаки; яку ціннісну сутність має саме право?(Таб.3)

Таблиця 3

Хоча **мову права** вважають функціональним різновидом літературної мови, їй усе ж притаманні певні специфічні особливості, що й вирізняють її з-поміж загальнолітературної мови, які одночасно із цим є і вимогами до неї, відносяться: офіційність, ясність, точність, однозначність, повнота змісту, логічна послідовність, аргументованість, чіткість структури викладу, директивний (настаново-інформативний) характер правових приписів, кодифікованість, узагальненість, суворона нормативність на всіх мовних рівнях, високий ступінь стандартизації (термінології і синтаксичних конструкцій). Вона має певне коло постійних користувачів, до якого входять, насамперед, професійні юристи і не створена для повсякденного спілкування людей. Їй властиві особливі, відмінні об'єкти фіксації (наприклад, законодавчі або судові акти) Використання юридичної мови відбувається тільки у випадках зіткнення з правом, оскільки вона слугує засобом спеціальної, інтелектуально-правової комунікації. Проте водночас вона призначена й для необмеженого кола осіб.

Отже, **юридична мова** – це логічна система словесного вираження думки, за допомогою якої описується право та його прояви, що характеризується наявністю специфічної термінології, особливих об'єктів фіксації, певним колом постійних користувачів і слугує засобом інтелектуально-правової комунікації.

Важливим є питання сприйняття юридичного тексту. Формулювання права повинні бути визначеними й однозначними. Джон Локк ще наприкінці XVII ст. підкреслював надзвичайну важливість однозначного застосування використовуваних слів у мовленні. Він вважав, що той, хто використовує одне й те саме слово в різних значеннях, схожий на продавця, який намагається продати одну й ту саму річ декілька разів. Юридичний текст більше, ніж будь-який інший, має бути точним за своїм змістом і зрозумілим як спеціалісту, так і неспеціалісту, оскільки неналежна лінгвістична якість юридичних текстів перешкоджає розумінню і без того складних правових ідей і підриває довіру до права в цілому. У той самий час не можна ставити рівень правової культури суспільства в залежність від якості юридичної мови, оскільки вона є мінімально необхідною умовою належного правового регулювання, але, безумовно, недостатньою. Англійський мовознавець Крістофер Гаттон у своїй праці "Сенс і Закон" доводить, що "мова не може сама по собі гарантувати соціальний порядок, вона вимагає наявності доброї волі з боку самих учасників суспільних відносин і їх корегування, у разі потреби, з боку суверена. Відсутність такої доброї волі або соціального контролю робить досконалість юридичної мови марною. Лінгвістична частина соціального договору є продовженням обопільної взаємозалежності між членами громади".

Юридичне функціонування мови визначається низкою факторів як лінгвістичного (внутрішні тенденції розвитку системи в синхронному й діахронному планах, економія мовних засобів), так і екстралінгвістичного порядку (причини соціального, політичного, ідеологічного характеру тощо). Це особливе середовище, в якому існують свої внутрішні закономірності. За останні десятиліття зацікавленість питаннями мови права та її різними аспектами значно зросла, що навіть призвело до появи відносно самостійної дисципліни, яка знаходиться на стику між мовознавством та правознавством – "юридична лінгвістика" або "юридичне термінознавство". Серед сучасних вітчизняних дисциплін, яка вивчає мову права сформувалася "українська правнича термінологія".

Завдання: прочитати за підручником ст. 10 – 18.

<https://www.businesslaw.org.ua/wp-content/LM-2015.pdf>

Розділ I
Мова і право: питання співвідношення

Лекція 3

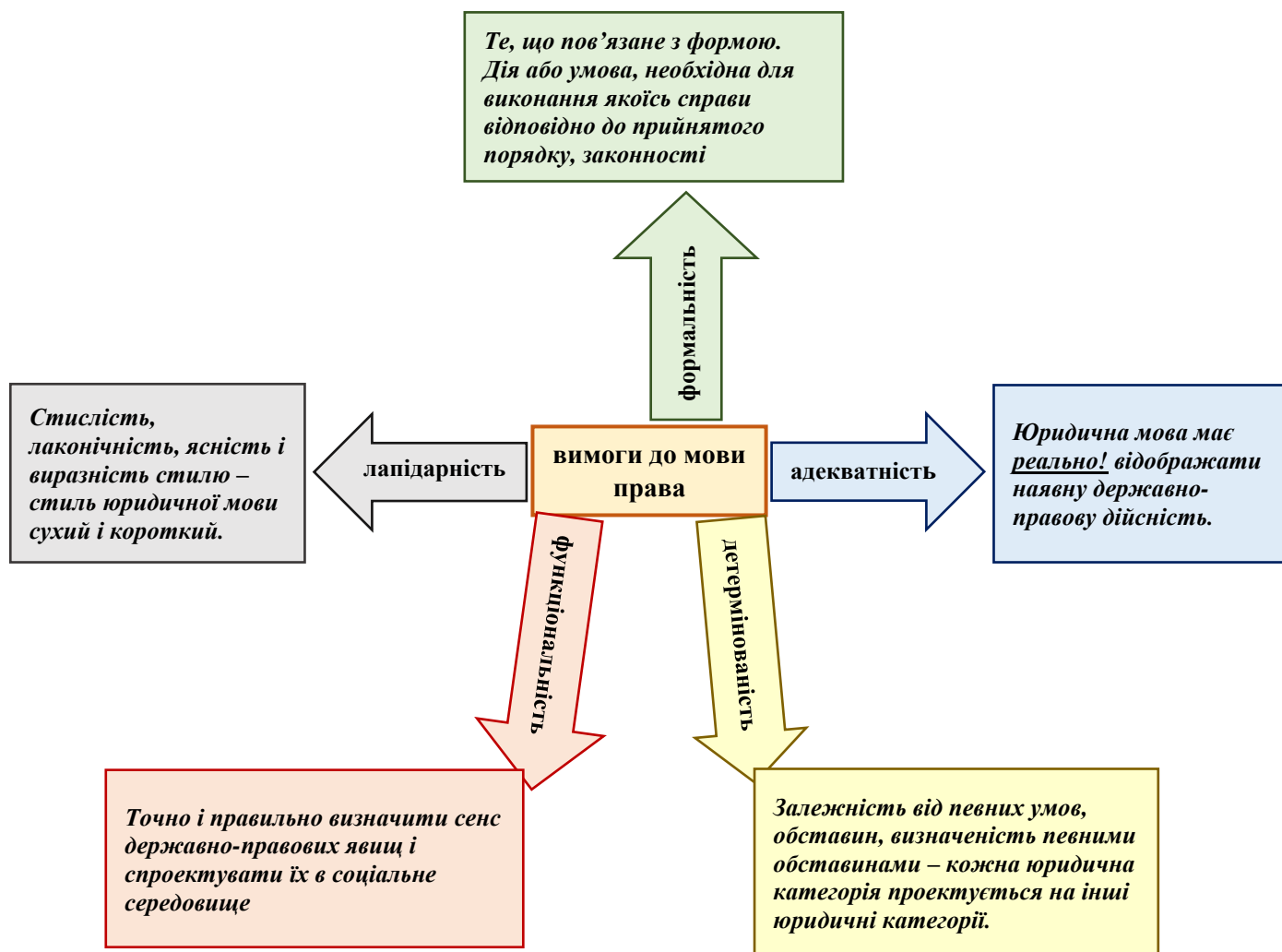
1.3 Мова права й спеціальні вимоги до неї (адекватність, детермінованість, лапідарність, формальність, функціональність).

Особлива якість юридичної мови полягає в тому, що *антиномічна* (не має назви) природа мови, стихійність законів її існування, польова *семантика* (зачення) мовних одиниць вступають у протиріччя з приписуваним *імперативом* (від лат. *impero* – наказую; в юриспруденції – це обов’язковість, у лінгвістиці – наказовий спосіб дієслів) юридичних текстів, у яких відображено субординаційні відносини об’єктів, і досить жорсткою *семантизацією* (значеннєвість) мовних одиниць, що використовуються в юридичній мові. І тут специфіка юридичного *дискурсу* полягає у високому рівні варіативності фахової специфіки, аргументаційних технологій, особливостей реалізації суб’єкта *дискурсу* тощо.

Дискурс (від фр. *розмова на якусь тему*) – це єдність мовлення й ситуації, в якій воно відбувається. *Юридичний дискурс* розуміється як текст права в динаміці (у процесі його творення), у процесі тлумачення й роз’яснення. Він є специфічним видом комунікації, який функціонує у різних середовищах. Наприклад: судові засідання, консультація, допит в усній формі тощо.

З урахуванням вище названої специфіки правова доктрина виробила низку вимог до мови права:

Таблиця 1

Адекватність (від лат. *adaequatus* – порівняний, з *adaequare* – порівнювати, уподібнювати): кожен юридичний термін, кожна юридична категорія повинні бути як зовнішнім

відображенням змісту державно-правових явищ або соціальної практики, так і точно, достовірно передавати зміст кожного поняття.

Адекватність мовлення – це точність вираження думок, почуттів, волевиявлень засобами мови, ясність і зрозумілість вислову для адресата. Потрібно пам'ятати, що для того, хто говорить, сказане ним завжди зрозуміле, але не завжди воно є таким для того, хто сприймає.

Детермінованість (обумовленість) має не односторонній і лінійний характер, а є взаємопов'язаною. Значення юридичної термінологічної категорії не може бути сприйнято без праворозуміння інших юридичних категорій. Логічний взаємозв'язок в юридичному мовному звороті – така сама норма, як наявність логіки в самому праві, тому що, відображаючи право зовні, юридична мова відтворює і відображає властивості самого права.

Лapidарність (від лат. *lapidarium* – "висічений у камені") говорить, що зайві мовні символи не тільки не мають сенсу і не відображають зміст юридичної мови, але й знижують сприйняття значення юридичної термінології. Уміння виразно, коротко, чітко й повно викладати думки – невід'ємна якість ораторського мистецтва вахівця. Юридична мова відтворює лише фактичну основу певних обставин і правові (у більш вузькому значенні – законодавчі) обґрунтування цих фактів. Стислість юридичної мови – це її функціональна необхідність.

Формальність юридичної мови зумовлюється формальністю самого права – кожний термін, кожна категорія при їхньому юридичному тлумаченні можуть бути тільки однозначними і не повинні припускати подвійного значення.

Функціональність юридичної мови полягає в тому, щоб надати державно-правовим явищам прикладного значення і зробити їх засобом спілкування, в першу чергу в професійній юридичній діяльності.

Наведені вимоги, що висувуються правовою доктриною до юридичної мови, яскраво свідчать про те, що важливою складовою юридичної мови є юридична термінологія.

Завдання: прочитати за підручником ст. 18 – 20.

<https://www.businesslaw.org.ua/wp-content/LM-2015.pdf>

Виконати поданий тест згідно з наведеними вимогами.

ТЕСТ 2

Інструкція: указати прізвище ім'я, курс, групу, спеціальність; питання не переписувати, зазначити лише номер питання й поставити поряд обрану відповідь "ТАК" , або "НІ".

1. Підтвердіть, або спростуйте твердження: "Термін і те, що він позначає, - це тотожні поняття"
ТАК, чи НІ ?
2. Підтвердіть, або спростуйте твердження: "Завдяки ідентифікаційній функції мови, ми називаємо об'єкти й передаємо інформацію наступним поколінням".
ТАК, чи НІ ?
3. Підтвердіть, або спростуйте твердження: "Мова права призначена не лише для вузького кола спеціалістів, а й для всіх користувачів Права".
ТАК, чи НІ ?
4. Підтвердіть, або спростуйте твердження: "Мовні знаки системи права мають меншу цінність, ніж саме Право".
ТАК, чи НІ ?
5. Підтвердіть, або спростуйте твердження: "Поняття додається до терміна, а не навпаки".
ТАК, чи НІ ?
6. Підтвердіть, або спростуйте твердження: "Для реалізації права в суспільстві потрібна добра воля самих членів суспільства дотримуватись правових норм та бути готовими до обмеження прав у разі необхідності".
ТАК, чи НІ ?

7. Підтвердіть, або спростуйте твердження: "Двокомпонентні номінативні структури (словосполучення) є кращим засобом для формування юридичної мови"
ТАК, чи НІ ?
8. Підтвердіть, або спростуйте твердження: "Терміносистема - це оброблена фахівцями термінологія та особливий прояв функціонування мови"
ТАК, чи НІ ?
9. Підтвердіть, або спростуйте твердження: "Процес утворення мовних одиниць із називною функцією для найменування чи виділення фрагментів дійсності називають номінацією".
ТАК, чи НІ ?
10. Підтвердіть, або спростуйте твердження: "Ціннісна сутність права НЕ може бути розкрита через власну цінність".
ТАК, чи НІ ?

Роботу надіслати: nmaevska912@gmail.com

Розділ I

Термін як визначальний елемент термінології

Лекція 4

1.4 Термін і слово. Структурно-субстанційний і функціональний підходи до визначення терміна.

Сучасна концептуально-лексична картина юриспруденції тісно пов'язана з глибинними механізмами інтелектуальної діяльності людини, і це знаходить відображення у формуванні засобів виразу, в моделях та правилах її організації, а також у структурі самого юридичного дискурсу. Українська юридична термінологія (як і будь-яка інша) має розвиватися на базі державної національної мови, користуватися її лексичними ресурсами, словотворчим потенціалом, залучаючи й доцільні чужомовні запозичення.

Мовна проблема добре висвітлена в статті Євгена Олесницького "Другий з'їзд польських правників і економістів" (1889 р.) - українського правника, діяльність якого припадає на XIX-XX ст. У ній автор вказував на потребу створення товариства українських правників для вирішення багатьох завдань, *головним із яких є формування фахової термінології*. До означених проблем звертався й інший дослідник, теж юрист і колишній Міністр фінансів ЗУНР, Кость Антонович Левицький. У своїй роботі "В справі нашої термінології" висував конкретні вимоги до функціонування юридичної термінології — *однозначність, формування на основі народної української мови, відповідність нормам літературної мови*. Однією з найбільших проблем у дослідженні української термінології є те, що дослідники більше зосереджені на дослідженні мови нормативно-правових актів, ігноруючи при цьому мову правової науки та інші сфери функціонування мови права.

Більшість робіт, спеціальним предметом дослідження яких є юридична термінологія, здійснено в межах *системоцентричного підходу*.

Таблиця 1

Структурно-семантичний аспект ґрунтується на тому, що "основою структурної класифікації термінологічних словосполучень є кількість компонентів і їхня граматична характеристика, при цьому найбільш продуктивними є двоконпонентні структури, тобто словосполучення. Результатом дослідження став висновок про те, що значення термінологічного словосполучення виступає як *діалектична єдність* мовного і позамовного змісту.

Діалектика як система – це вчення про єдність законів, принципів і категорій, свідоме застосування якого дає можливість правильно користатися поняттями й враховувати взаємозв'язок явищ, їхню суперечливість, мінливість, можливість переходу протилежностей одне в одне.

Ортологічний аспект ґрунтується на стилістичному й структурному аналізі правничої термінології. Під час аналізу виявилася одна з ключових проблем правничої термінології – це синонімія та омонімія, які тісно переплітаються одна з одною.

Функціонально-стилістичний аспект ґрунтується на виділенні "термінології права (закона) і термінології правознавства (юриспруденції)". Тобто, на їхньому розрізненні. Такий поділ пояснюється існуванням "різних сфер функціонування юридичної термінології: офіційно-ділової і наукової". При цьому вважається, що термінологія правознавства є складнішою за термінологію права, оскільки в ній вживаються терміни, які позначають теоретичні поняття, що не зустрічаються в текстах законів (гіпотеза, матеріальне право...)

Нормативна оцінка юридичних термінів включає низку параметрів:

- 1) структуру термінів;
- 2) способи номінації (найменування);
- 3) джерела формування;
- 4) співвідношення терміна і поняття.

Дослідження юридичної термінології своїм вихідним пунктом повинно мати *визначення загальної характеристики юридичного терміна*, яка, у свою чергу, має базуватися на становленні основних ознак терміна як визначального елемента будь-якої термінології.

Пам'ятаємо, що головною одиницею мови є слово. Перші грецькі філософи, які жили в 5 ст. до н. е., стверджували, що слово – це наша головна перевага перед дикими тваринами". Слово – це відображення предмета дійсності у свідомості й воно включає в себе щонайменше два основні компоненти: **денотативну** (тобто предметну) **віднесеність**, що є функцією слова, котра полягає у позначенні об'єкта, предмета, відношення, дії, ознаки; і **значення** - функція вичленування окремих властивостей у предметі, їх узагальнення та включення поняття про цей предмет до відомої системи категорій. Отже, слово виступає своєрідною цеглиною будь-якого тексту, в тому числі й правового. В юридичній мові воно набуває статусу правового знаку, який не є абстрактно-символічним поняттям, а навпаки, це чітко означений *матеріальний носій інформації*, який має триєдину форму свого прояву: *вербальну, мисленнєву і поведінкову*.

Правовий знак як категорія має своє змістове наповнення, наділений соціальними функціями і як будь-яке інше поняття може бути багатозначним, неточним і незрозумілим для інтерпретатора (правосприймача). Але при цьому правові знаки є водночас і засобами пізнання, і знаряддями впорядкування правової дійсності, і виступають абстрактним та узагальненим її відтворенням у проекції на правові відносини. Отже, **мову права можна вважати такою системою знаків, яка називає та організовує правову дійсність, визначаючи її основні цінності та пріоритети, а наведена специфіка зумовлює те, що для мови права основною одиницею є не просто слово, а слово-термін.**

У мовознавстві традиційно сформувалися *два підходи* до визначення сутності терміна та його співвідношення зі словом загальної лексики: *структурно-субстанційний* і *функціональний*.

Структурно-субстанційний передбачає жорстке розмежування терміна як особливого знака і, по суті, виводить терміни за межі мови. Це означає, що властивості термінів розглядаються ізольовано від загальної мовної системи. Тобто на практиці відбувається поділ словесного складу будь-якої мови на *загальну* та *спеціальну* лексику. Прихильники цього підходу вважали, що усі типи спеціальної лексики мають багато спільного й можуть бути протиставлені загальній лексиці.

Функціональний передбачає відсутність різкого протиставлення терміна й загальноновживаної лексики й розгляд термінологічної лексики та її властивостей на фоні саме загальноновживаних закономірностей. Прихильниками цього підходу було доведено, що термін – це не просто слово, не просто знак. **Термін – це функція**, це тип вживання лексичної одиниці, а не її особливий тип. Дослідники юридичної термінології вважають, що межа між терміном та нетерміном лежить не між словами, а всередині самої структури слова і ця межа, на їхню думку, не є різко окресленою, оскільки багато властивостей, притаманних загальним словам, залишаються з термінами, але в дещо зміненому вигляді, який на них накладає понятійність та офіційність. Наприклад, функціонуючи як термін, слово втрачає експресивність, емоційність.

То яка ж різниця між терміном і нетерміном?

По-перше, вона лежить у функціях терміна. У розв'язанні цієї проблеми лежить сама система функцій загальноновживаного слова, оскільки будь-який термін базується на певній

лексичній одиниці. Лексикологи виділяють чотири основні функції слова: *номінативну* (слово називає, дає найменування), *сигніфікативну* (слово узагальнює), *комунікативну* (слово повідомляє) та *прагматичну* (слово передає почуття мовця). На думку вчених, реалізація цих функцій у термінології має свої особливості:

1. **Номінативна функція** властива терміну, як і будь-якій лексичній одиниці. Але одиниці загальної лексики називають предмети, речі, явища в різних сферах людської діяльності, а терміни завжди співвіднесені зі спеціальними поняттями. Кожному термінові притаманне певне наукове поняття, а віднесення терміна до спеціальної галузі вживання зумовлене тим, що він використовується для позначення цих понять. Ця властивість терміна є найбільш важливою, тому що вона обумовлює не тільки його належність до спеціальної сфери знань, але й усі інші його властивості. Таким чином, різниця між терміном та словом об'єктивно зумовлена тим, що вони відображають явища різних рівнів розумової діяльності — наукове мислення та побутове оперування уявленнями.

2. **Сигніфікативна** (знакова) функція полягає в тому, що і термін, і загальноживане слово, як уже зазначалося вище, є знаками. Але слово, як знак, слугує найменуванням самого об'єкта дійсності, а термін – найменуванням поняття про певний об'єкт, предмет або явище дійсності, що містить основні їх ознаки.

3. **Комунікативна** функція вказує на можливість терміна забезпечувати передачу певної інформації, тому іноді цю функцію називають *інформативною*. Ця функція полягає в тому, що терміни мають бути точними, тобто відповідати поняттю, яке вони позначають. Точність для термінів права – надзвичайно важлива вимога, порушення якої, за Олександром Ушаковим, веде до великого соціального зла – утворення ґрунту для свавілля та беззаконня. Тому терміни мають бути точними, в іншому випадку – комунікативна функція не буде реалізованою.

4. **Прагматична** функція має деякі зауваження: вона терміну практично не властива і, як вважають дослідники, ця функція яскраво виражається лише в політичних термінах. Проте деякі дослідники, зокрема Володимир Лейчик, зауважує, що особливим випадком є ситуація, коли термін повинен нести свідому дезінформацію. Це так звані свідомо хибно мотивовані терміни, наприклад, "*соціальне партнерство*" замість терміна "*наймана праця*", оскільки останнє має в сучасному світі негативне експресивне забарвлення.

Завдання: прочитати за підручником ст. 21 – 33.

<https://www.businesslaw.org.ua/wp-content/LM-2015.pdf>

МОДУЛЬНИЙ ТЕСТ

1 - В

1. Виберіть одну правильну відповідь на подане твердження: "Термін – це функція".
 - а) Так, термін – функція, а не вживання лексичної одиниці.
 - б) Так, термін – функція, бо ототожнюється з поняттям лексичної одиниці.
 - в) Ні, термін – не функція, тому що це лексична одиниця.
 - г) Так, термін – функція, тому що це тип вживання лексичної одиниці.
 - д) Ні, термін – не функція, а особливий тип лексичної одиниці.
2. Виберіть одну правильну відповідь на подане твердження: "Найбільш продуктивними є двокомпонентні структури".
 - а) Ні, двокомпонентні структури не продуктивні, тому що переобтяжують значення терміна.
 - б) Так, значення двокомпонентної структури є діалектичною єдністю мовного й позамовного змісту.
 - в) Так, двокомпонентні структури краще сприймаються спеціалістами й особливо неспеціалістами.
 - г) Ні, оскільки двокомпонентні структури не є діалектичною єдністю мовного й позамовного змісту.
 - д) Ні, тому що кількість компонентів не є основою структурної класифікації термінологічних одиниць.
3. Виберіть одну правильну відповідь на подане твердження: "Термінологія правознавства є складнішою за термінологію права".
 - а) Ні, термінологія правознавства й термінологія права – це однакові системи термінів і використовуються без будь-яких додаткових умов.
 - б) Ні, тому що юристи однаково користуються будь-якою юридичною термінологією в усіх ситуаціях.
 - в) Так, тому що термінологія правознавства – це двокомпонентні структури, а термінологія права – це однокомпонентні.
 - г) Так, оскільки термінологія правознавства, на відміну від термінології права, не має відношення до об'єктивної дійсності.
 - д) Так, оскільки в термінології правознавства вживаються терміни на позначення теоретичних понять, а не понять, вживаних у законі.
4. Виберіть одну правильну відповідь на подане твердження: " В юридичній мові слово набуває статусу правового знаку".
 - а) Так, оскільки слово є своєрідною цеглиною юридичного тексту.
 - б) Так, оскільки слово в юридичній мові називає лише абстрактні поняття.
 - в) Так, оскільки юридична мова – це звичайна лексична система.
 - г) Ні, оскільки слово є знаком всієї мовної системи, а не лише юридичної.
 - д) Ні, правовим знаком у юридичній мові може бути лише юридичний термін.
5. Виберіть одну правильну відповідь на подане твердження: "Синонімія та омонімія – це ключові проблеми правничої термінології".
 - а) Ні, ключовою проблемою є лише синонімія, бо синоніми мають багато значеннєвих відтінків.
 - б) Ні, ключовою проблемою є лише омонімія, бо омоніми можуть однаково звучати й писатися.
 - в) Так, бо синонімія та омонімія тісно переплітаються одна з одною, що поглиблює проблему.
 - г) Так, тому що синонімія та омонімія перебивають одна одну, що поглиблює проблему.
 - д) Ні, синонімія та омонімія не є ключовою проблемою, оскільки не мають відношення до термінології.
6. Виберіть одну правильну відповідь на подане твердження: " Дослідження юридичної термінології повинно відштовхуватися від визначення загальної характеристики юридичного терміна".
 - а) Так, загальна характеристика юридичного терміна не має базуватися на становленні основних ознак терміна.
 - б) Ні, бо загальна характеристика юридичного терміна не базується на становленні основних ознак терміна.

- в) Так, бо загальна характеристика юридичного терміна базується на становленні основних ознак терміна.
 - г) Ні, бо загальна характеристика юридичного терміна базується на становленні лише функцій терміна.
 - д) Так, бо загальна характеристика юридичного терміна має базуватися не на становленні основних ознак терміна, а лише на його функціях.
7. Виберіть одну правильну відповідь на подане твердження: " В юридичній мові слово - це чітко означений матеріальний носій інформації".
- а) Так, оскільки слово в юридичній мові є абстрактно-символічним поняттям.
 - б) Ні, бо слово в юридичній мові не є абстрактно-символічним поняттям.
 - в) Ні, бо слово в юридичній мові набуває статусу правового знаку.
 - г) Ні, оскільки слово в юридичній мові не має вербальної, мисленнєвої й поведінкової форми прояву.
 - д) Так, оскільки слово в юридичній мові має вербальну, мисленнєву й поведінкову форму прояву.
8. Виберіть одну правильну відповідь на подане твердження: "Різниця між терміном і нетерміном лежить у функціях терміна".
- а) Так, оскільки будь-який термін базується не на певній лексичній одиниці, а на функціях.
 - б) Так, оскільки термін виконує номінативну функцію, а нетермін її не виконує.
 - в) Так, оскільки термін не виконує функцій, властивих загальнонавчальному слову.
 - г) Так, оскільки сама система функцій загальнонавчаного слова дозволяє побачити цю різницю.
 - д) Так, оскільки сама система функцій загальнонавчаного слова залежить від цієї різниці.
9. Виберіть одну правильну відповідь на подане твердження: "Терміни не співвідносяться зі спеціальними поняттями".
- а) Ні, не співвідносяться, бо кожному терміну притаманне лише певне наукове поняття.
 - б) Ні, співвідносяться, бо термін у спеціальній галузі використовується для позначення цих понять.
 - в) Ні, співвідносяться, але термін у спеціальній галузі використовується для позначення тільки наукових понять.
 - г) Ні, не співвідносяться, бо кожному терміну притаманна лише номінативна функція.
 - д) Ні, не співвідносяться, бо функція термінів полягає лише у визначенні меж поняття.
10. Виберіть одну правильну відповідь на подане твердження: "Терміни мають бути точними".
- а) Так, бо неточність термінів призводить до утворення ґрунту для свавілля та беззаконня.
 - б) Так, тому що точність термінів не завжди відповідає поняттю, яке вони позначають.
 - в) Так, тому що особливим випадком є ситуація, коли термін повинен нести свідому дезінформацію.
 - г) Ні, тому що комунікативна функція вказує на можливість терміна забезпечувати передачу певної інформації.
 - д) Ні, терміни є лише знаряддями впорядкування правової дійсності й виступають абстрактним та узагальненим її відтворенням.